27.10.2020

Eduskunnan liikennejaosto

Hallituksen esitys 146/2020 vp eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021
Teema: Joukkoliikenne; koronaepidemian vaikutukset joukkoliikenteen järjestämiseen, toiminnan näkymät ja rahoitus ensi vuodelle

Junaliikenteen ostorahaa tulee väliaikaisesti lisätä 11 miljoonalla eurolla kattavan reittitarjonnan varmistamiseksi koronatilanteessa

VR-Yhtymä Oy (VR) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2021. VR esittää valtion ostoliikennerahan palauttamista väliaikaisesti vuotta 2016 edeltävälle tasolle vuoden 2021 talousarviossa. Tämä tarkoittaisi 11 M€:n vuosittaista lisäystä nykyisestä 32 M€:sta 43 M€:oon.

Junaliikenteen matkamäärät ovat merkittävässä laskussa koronakriisistä johtuen, ja osa markkinaehtoisestakin liikenteestä on muuttunut kannattamattomaksi. Lisäksi turvallisuustoimenpiteet (mm. ylipitkät junat, maskit jne.) kasvattavat liikennöinnin kustannuksia. Nykyistä junaliikenteen palvelutasoa ei pystytä säilyttämään, ellei valtio osta liikennettä kaikilla kannattamattomilla reiteillä.

Vuonna 2019 rautatieliikenteestä 89% katettiin lipputuloilla (n. 342 M€) ja 8 % valtion ostorahalla (29 M€) sekä 3 % HSL-lippujen yhteiskäyttöisyyden kautta (13 M€). Lipputulot ovat osin hallituksen etätyösuositusten vuoksi puolittuneet ja epidemiakehitystä tulkiten näyttää siltä, että vaikea tilanne jatkuu ainakin ensi vuoden kesään asti. Myös HSL-lippujen yhteiskäyttöisyyden tuottama osuus lipputuloista on puolittunut, koska HSL-lipuilla matkustetaan normaalia vähemmän VR:n lähiliikenteen piirissä.

Ostoliikenteen osalta ei ole vielä sopimusta vuodelle 2021. Nykylaajuisen liikenteen ajaminen edellyttää lisärahoitusta. VR Matkustajaliikenteen tappion ennustetaan olevan merkittäviä vuosina 2020 ja 2021, mikäli kysyntä pysyy nykytasolla. Korotetulla ostoliikennemäärärahalla varmistetaan riittävä liikkuminen ja alueiden välinen saavutettavuus Suomessa.

Tilanteessa, jossa ostoliikenteen rahoitusta korotetaan 11 M€ ajamme nykylaajuista osto- ja velvoiteliikennettä. Vastaavasti tilanteessa, jossa ostoliikenteen rahoitusta ei koroteta, ajamme supistettua osto- ja velvoiteliikennettä. Ostoliikenteen laajuudella on kummassakin tilanteessa välillisesti vaikutusta myös VR:n päätöksiin markkinaehtoisen liikenteen laajuudesta, joko liikennetarjontaa ylläpitäen tai sitä supistaen.

Junaliikenteen tarjonta ja matkamäärät ovat kasvaneet viime vuosina valtion ostomäärärahojen leikkauksesta huolimatta

Junaliikenne Suomessa on pääosin asiakkaiden lipputuloilla rahoitettua, ja julkisesti rahoitetun ostoliikenteen osuus on kansainvälisesti verrattuna pientä. Kaukoliikenteessä suurin osa liikenteestä on asiakkaiden lipputuloilla rahoitettua VR:n markkinaehtoista liikennettä, jonka lisäksi liikenne- ja viestintäministeriö ostaa hiljaisten reittien ostoliikennettä alueellisen saavutettavuuden parantamiseksi. Lisäksi kaukoliikenteessä VR ajaa yöjunaliikennettä ja eräitä muita kaupallisesti kannattamattomia reittejä ns.

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5

velvoiteliikenteenä nykyisen yksinoikeussopimuksen vastineena, ja kantaa tämän liikenteen tappiot täysimääräisesti, enintään 21 M€ arvosta. Lähiliikenteessä LVM ostaa liikennettä Etelä-Suomen taajamaliikenne-alueella, ja HSL vastaa oman alueensa junaliikenteen järjestämisestä.

LVM:n ostoliikenteen rahoitusta leikattiin edellisen hallituksen toimesta vuonna 2016 noin kolmanneksella ja ostoliikennerahoitus on tänä vuonna 32,3 M€ vuodessa. Leikkauksesta huolimatta VR on kasvattanut sekä markkinaehtoisen että osto- ja velvoiteliikenteen palvelutarjontaa toimintaa tehostamalla ja palveluita parantamalla. Halvemmat junalippujen hinnat, nopeammat yhteydet, investoinnit moderniin kalustoon sekä digitaalisten palveluiden kehittäminen ovat kasvattaneet matkamääriä kokonaisuudessaan lähes kolmanneksella vuoden 2015 jälkeen, ja viime vuonna matkamäärissä tehtiin kaikkien aikojen ennätys.

Koronatilanteen aiheuttama myynnin romahtaminen ja suuret tappiot yhdistettynä samanaikaisiin välttämättömiin investointeihin ovat johtaneet merkittävään kassavirtahaasteeseen

Tänä vuonna VR:n matkustajamäärät ovat pienentyneet noin 40% tammi-elokuun aikana johtuen koronaviruksen aiheuttamasta yleisestä liikkumisen välttämisestä sekä viranomaisten asettamista rajoitustoimista. Noin kolmannes VR:n matkustuksesta on työ- ja liikematkustamista, joka on vähentynyt merkittävästi hallituksen antaman etätyösuosituksen takia. Myynnin romahtamisen aiheuttama lipputulojen lasku johtaa yhdessä välttämättömien, historiallisen korkeiden investointien kanssa yhtiölle erittäin merkittävään kassavirtahaasteeseen. Tällä hetkellä matkustajamäärät ovat noin 50% viime vuoden tasosta ja VR Matkustajaliikenteen tappion ennustetaan olevan tänä vuonna 50-60 M€, josta suurin osa tulee markkinaehtoisesta liikenteestä.

Koronatilanteen takia LVM:n ostaman liikenteen tappion ennustetaan olevan tänä vuonna arviolta 2-5 M€, ja velvoiteliikenteen tappion ennustetaan olevan arviolta 25-28 M€, eli 4-7 M€ yli VR:n ja LVM:n välisessä yksinoikeussopimuksessa määritellyn 21 M€ vuotuisen maksimitappion.

Koronaepidemian aiheuttaman tilanteen ratkaiseminen edellyttää ostoliikennerahoituksen väliaikaista korottamista palvelutason turvaamiseksi

On selvää, että koronatilanteen aiheuttama matkustamisen väheneminen tulee jatkumaan myös vuonna 2021, jonka takia ensi vuodelle tulee varautua nykyistä korkeampaan rahoitustasoon tai palvelutason karsimiseen. Matkustuskysynnän kehitykseen vaikuttaa mm. koronatautitilanteen kehittyminen, laaja-alaisen rokoteohjelman aikataulu ja tehokkuus, sekä muutokset viranomaisten suosituksissa.

Matkustuskysynnän ennustaminen on erittäin haastavaa. Arvioimme vuoden 2021 matkustuskysynnän jäävän vuoden 2019 toteumasta todennäköisesti noin 30%, mutta varaudumme myös skenaarioon, jossa kysyntä jää nykyiselle, noin 50% aiempaa alhaisemmalle tasolle. Osto- ja velvoiteliikenteessä nykyisen palvelutarjonnan ylläpito tarkoittaisi tällöin noin 20-30 M€ sopimustason ylittäviä tappioita.

VR-Yhtymä Oy

Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi

Y-tunnus 1003521-5

27.10.2020

Tämän takia esitämme ostoliikennerahan palauttamista väliaikaisesti vuotta 2016 edeltävälle tasolle, joka olisi alle puolet odotettavissa olevista tappioista ja tarkoittaisi noin 11 M€:n vuosittaista lisäystä nykyisestä 32 M€:sta 43 M€:oon vuodessa. Esitämme korotettua ostoliikennerahaa vuodelle 2021 siten, että korotettua ostoliikennerahaa voidaan käyttää myös velvoiteliikenteen sopimuksen ylittävän tappion korvaamiseen.

Vaihtoehtona on liikenteen merkittävä supistaminen vuoden 2021 alusta lähtien

VR:n ja valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksen välillä käytyjen keskustelujen perusteella omistajan näkemys on, että yhtiön on voitava sopeuttaa tarjontaansa vastaamaan ostoliikenteessä käytettävissä olevia määrärahoja ja velvoiteliikenteessä sopimuksen tappiorajaa. Markkinaehtoisessa liikenteessä tarjontaa on voitava sopeuttaa kysyntää vastaavasti. Toivomme poikkeustilanteen aiheuttaman tilanteen ratkaisemista ostoliikennerahoituksella, mutta olemme valmistelleet LVM:lle myös ehdotuksen vuoden 2021 osto- ja velvoiteliikenteestä tilanteeseen, jossa rahoitustasoa ei koroteta. Tässä tapauksessa liikennettä on supistettava merkittävästi useimmilla reiteillä, ja lopetettava kokonaan joillakin reiteillä. Ostoliikenteen ehdotus on kuvattu liitteessä 1 ja velvoiteliikenteen ehdotus liitteessä 2.

Suurin osa koronatilanteen aiheuttamasta kysynnän laskusta kohdistuu VR:n markkinaehtoiseen liikenteeseen, eikä nykyisellä matkustuskysynnän tasolla ole liiketoiminnallisia edellytyksiä ylläpitää nykyisen laajuista palvelutarjontaa. Tässä tilanteessa joudumme suunnittelemaan markkinaehtoisen kaukoliikenteen vuorotarjonnan supistamista noin 25% normaalitasosta tappioiden karsimiseksi. Liikenteen muutokset on suunniteltu toteutettavaksi 18.1.2021 alkaen ja suunnitelma on kuvattu tarkemmin liitteessä 3.

Toivomme valtiolta väliaikaista vastaantuloa koronatilanteessa

Ymmärrämme, että palvelutarjonnan karsimisella on merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus vastuullisen ja kestävän liikkumisen sekä alueellisen saavutettavuuden näkökulmasta, ja toivomme valtiolta väliaikaista vastaantuloa koronatilanteessa.

Joukkoliikennettä on Suomessa tuettu koronaepidemian takia, mutta rahoitusta junaliikenteen turvaamiseksi ei kuitenkaan toistaiseksi ole osoitettu. Suomesta poiketen useassa muussa EU-maassa junayhtiöt ovat saaneet suoraa valtiontukea koronaepidemian ajaksi. Hallitusohjelmassa on asetettu tavoite joukkoliikenteen ja junaliikenteen kulkumuotojen osuuden kasvattamiselle ja liikenteen päästöjen vähentämiselle. Suomen pääosin lipputuloilla rahoitetun junaliikenteen palvelutason turvaaminen väliaikaisella ostorahan korotuksella koronaepidemian ajan olisi perusteltua ja tukisi hallitusohjelman tavoitteen saavuttamista.

VR-Yhtymä Oy

Jonna Juslin
johtaja, yhteiskuntasuhteet ja kansainväliset asiat

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5

27.10.2020

Liite 1: Ostoliikenteen mahdolliset muutokset vuodelle 2021

Nykyinen VR:n ja LVM:n välinen ostoliikennesopimus on voimassa 31.12.2020 asti. Osapuolet voivat jatkaa sopimusta sopimalla optiokauden käyttämisestä. VR on esittänyt optiokauden käyttöönottoa ajalle 1.1.2021- 15.8.2021.

Mikäli ostoliikenteen rahoitustasoa ei koroteta vuodelle 2021, ehdotamme ostoliikennesopimuksen liikenteeseen optiokaudelle seuraavia muutoksia. Olemme muodostaneet ehdotuksen siten, että ostoliikenneraha kohdistuisi mahdollisimman tehokkaasti ja että tarjonnan karsimisella olisi mahdollisimman vähäiset vaikutukset, mutta niiden vaikutus alueelliseen saavutettavuuteen tulisi silti olemaan erittäin negatiivinen. Päivitetyn liitteen sisältämän liikennekokonaisuuden muutokset nykyiseen sopimukseen olisivat:

Kiskobussiliikenne

- Hanko-Karjaa: tarjonnan vähentäminen 50%:lla ma-to ja la
- Savonlinna-Parikkala: tarjonnan vähentäminen 50%:lla ma-to ja la
- Joensuu-Pieksämäki: tarjonnan vähentäminen 50%:lla ma-to ja la
- Tampere-Keuruu-Jyväskylä: tarjonnan vähentäminen 50%:lla ma-to ja la
- Seinäjoki-Ähtäri-Jyväskylä: tarjonnan vähentäminen 50%:lla ma-to ja la
- Ylivieska-Iisalmi: tarjonnan vähentäminen 50%:lla ma-to ja la
- Joensuu-Nurmes: tarjonnan vähentäminen 50%:lla ma-to ja la

Etelä-Suomen taajamaliikenne

- Tampere-Toijala ja Tampere-Nokia pilottiliikenteen lopettaminen
- Kouvola-Kotka pilottiliikenteen lopettaminen ja tarjonnan vähentäminen 50%:lla
- Riihimäki-Lahti: tarjonnan vähentäminen 50%:lla
- Lahti-Kouvola: tarjonnan vähentäminen 50%:lla
- Pää- ja oikoradan lähijunaliikenne kuten vuonna 2020 (suunniteltu pienimuotoisia tarjontaa parantavia toimenpiteitä)

Arvioimme pystyvämme liikennöimään ostoliikenteen ohessa kuvatuin muutoksin nykyisellä korvaustasolla ajalla 1.1.2021-15.8.2021. Tarjous option käyttämisestä on ehdollinen sille, että LVM ja VR pääsevät yhteisymmärrykseen liikennöintiä koskevasta liitteestä ja että VR-Yhtymä Oy:n hallitus hyväksyy järjestelyn.

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5

27.10.2020

Liite 2: Velvoiteliikenteen mahdolliset muutokset vuodelle 2021

Liikenne- ja viestintäministeriön ja VR:n välinen sopimus henkilöjunaliikenteen yksinoikeutta koskevasta käyttöoikeussopimuksesta on voimassa vuoteen 2024 (ns. velvoiteliikennesopimus). Sopimuksen mukaan LVM vahvistaa velvoiteliikenteen vuosittain syyskuun loppuun mennessä, neuvoteltuaan ensin liikenteestä VR:n kanssa. Sopimuksessa määritelty liikennöintivelvoitteen enimmäismäärä on 21M€ vuodessa vuodesta 2020 alkaen.

Ehdotamme LVM:lle vuoden 2021 velvoiteliikenteeksi seuraavia muutoksia vuoden 2020 velvoiteliikenteeseen.

Yöjunaliikenne

- Kaikkien yöjunalinjojen (Helsinki-Rovaniemi, Helsinki-Kemijärvi, Helsinki-Kolari, Turku-Rovaniemi) tarjonnan supistaminen merkittävästi Lapin hiihtosesongin ulkopuolella touko-kesäkuussa sekä elo-marraskuussa
- Kouvola-Kuopio- ja Kokkola-Ylivieska-reittien velvoiteliikennevuorojen liikenteen lopettaminen.
- Tampere-Pori-reitin liikenteen supistaminen 50%:lla
- Rovaniemi-Oulu-Kajaani-Kuopio-reitin liikenteen supistaminen 60%:lla

Arvioimme pystyvämme liikennöimään velvoiteliikenteen ohessa kuvatuin muutoksin velvoiteliikennesopimuksessa määritellyn maksimitappiorajan puitteissa vuonna 2021.

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5

27.10.2020

Liite 3: Markkinaehtoisen liikenteen mahdolliset muutokset vuodelle 2021

Markkinaehtoiseen liikenteeseen suunnitellut muutokset 18.1.2021 alkaen maanantai - torstai (vuorotarjonta suhteessa 9.12.2019 alkaneeseen liikenteeseen):

- Helsinki-Tampere: vuorojen vähentäminen 50%:lla
- Helsinki-Turku: vuorojen vähentäminen 40%:lla
- Helsinki-Vaasa: vuorojen vähentäminen 30%:lla
- Helsinki-Oulu: vuorojen vähentäminen 22%:lla
- Helsinki-Jyväskylä-Kuopio: vuorojen vähentäminen 30%:lla
- Helsinki-Kouvola-Kuopio-Kajaani: vuorojen vähentäminen 15%:lla
- Helsinki-Joensuu: vuorojen vähentäminen 50%:lla
- Turku-Tampere: vuorojen vähentäminen 40%:lla

Hallituksen antaman etätyösuosituksen johdosta kysynnän väheneminen on ollut rajuinta arkiliikenteessä työmatkaruuhka-aikoina. Vapaa-ajan matkustuksen pudotus perjantaisin ja sunnuntaisin sekä loma-aikoina on ollut vähäisempää. Markkinaehtoisen liikenteen muutoksia on suunniteltu siten, että liikenteen vähentäminen koskee pääasiassa arkipäiviä maanantai – torstai ja lauantaita; perjantai & sunnuntai ajetaan lähes normaalia liikennettä. Yhteensä maanantai–torstai-välillä vuorotarjonta pienenee 34%.

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5